

Gyvenimo kokybė Europoje. Šeimų gyvenimas ekonomikos krizės sąlygomis

Santrauka

Įvadas

Europos gyvenimo kokybės tyrimas (EGKT) suteikia patikimos informacijos apie europiečių gyvenimo sąlygas ir socialinę padėtį iki ekonomikos krizės ir per ją. Tačiau kaip krizė paveikė šeimas su vaikais? Daugumoje šalių vaikams kyla didesnis skurdo ar socialinės atskirties pavojus nei visiems kitiems gyventojams, todėl svarbu suprasti, kaip krizė paveikė namų ūkius, kuriuose auga vaikai. Šioje ataskaitoje aprašoma, kaip keičiasi įvairių rūšių šeimų su vaikais gyvenimo kokybė Europos Sąjungoje ir lyginamas jų gyvenimo lygis ir socialinė padėtis. Šeimos suskirstytos į dvi pagrindines grupes:

- vienišų dirbančių ar nedirbančių tėvų šeimos, gyvenančios atskirai ar su giminaičiais;
- vaikų turinčios poros, kuriose uždirba abu partneriai arba vienas partneris ir kurios gyvena atskirai kaip šeima arba su kitais giminaičiais.

Galimos tendencijos, kurios gali būti susijusios su skirtingu šeimos traktavimu politikoje, nustatomos vertinant skirtumus tarp keturių šalių grupių – pradedant nuo tų, kuriose taikoma lanksčiausia šeimos politika, iki tų, kuriose taikoma tradiciškiausia šeimos politika.

Politinės aplinkybės

Per ekonomikos krizę gyvenimo ir darbo sąlygos pablogėjo daugelyje valstybių narių, be to, išaugo nelygybė tarp šalių ir žmonių grupių. Pažeidžiamiems asmenims kyla didesnis skurdo ir socialinės atskirties pavojus. Be to, akivaizdu, kad auga nelygybė tarp šeimų, ir tai, ar vaikas gyvena skurde, iš dalies lemia tai, kokioje šeimoje jis auga. Atsižvelgiant į tai ES socialinių investicijų dokumentų rinkinyje valstybės narės raginamos sutelkti dėmesį į paprastas tikslines ir sąlygines socialines investicijas. Šios ataskaitos tikslas – padėti politikos formuotojams nustatyti, kokioms vaikų turinčioms šeimoms reikia tikslinių politinių priemonių.

Pagrindinės išvados

Dauguma vienišų tėvų dirba, dažniausiai visą darbo dieną. Nuo 2007 m. dirbančių vienišų tėvų dalis 28 ES valstybėse narėse apskritai mažai kito, tačiau tradiciškiausių šeimos politiką taikančiose šalyse dirbančių vienišų tėvų dalis sumažėjo. Daugumą jų krizė paveikė smarkiai, ir galbūt tuo galima paaiškinti, kodėl išaugo vienišų tėvų nedarbo lygis.

Tikimybė, kad su giminaičiais gyvenantys vieniši tėvai neturės darbo, 2011 m. buvo didesnė nei 2007 m. Tikėtina, kad tai atspindi struktūrinį pokytį šeimose – darbą praradusiems vienišiams tėvams galbūt teko persikelti gyventi su artimaisiais.

Šeimoms, kuriose niekas nedirba, pavojus nesudurti galo su galu didžiausias, be to, tikimybė patirti ekonominių sunkumų dabar yra didesnė nei 2007 m. Darbo neturintiems vienišiams tėvams sunku visur, tačiau sunkiau tose šalyse, kur laikomasi tradicinių ir dalinai tradicinių pažiūrų (tokių tėvų dalis šios grupės šalyse nuo 2007 m. išaugo dvigubai).

Šeimoms, kuriose dirba abu partneriai, pavojus susidurti su finansiniais sunkumais mažiausias, ir šios grupės padėtis nuo krizės pradžios smarkiai nepablogėjo. 2011 m. daugiau šeimų nei 2007 m. susidūrė su sunkumais mokėdamos už būstą ir komunalines paslaugas. Įsiskolinti labiausiai gresia bedarbių šeimoms.

Bedarbių šeimų, kurios susiduria su dideliu nepriteklumi, dalis nuo 2007 m. smarkiai išaugo. Šalyse, kuriose taikoma lanksčiausia šeimos politika, vidutinis nepriteklaus lygis mažiausias, tačiau bedarbių šeimos tose šalyse susiduria su dideliu nepriteklumi, nors šalyse mokamos pašalpos.

Vienišos motinos (ir dirbančiosios visą darbo dieną, ir dirbančiosios tik dalį darbo dienos) dirba mažiau nei vieniši tėvai arba vyrai porose, kuriose uždirba vienas arba abu partneriai. Tikėtina, kad savo darbo vietas

neužtikrintumą labiau jaučia vienišos motinos ir vieniši tėvai, kurie atitinkamai 2011 m. dirbo daugiau valandų nei 2007 m.

Dauguma vienišų ir poroje gyvenančių motinų norėtų dirbti, jei galėtų pasirinkti darbo valandas, o daugiau kaip 50 % ekonominiame gyvenime nedalyvaujančių motinų norėtų dirbti ne visą darbo dieną. Dauguma visą darbo dieną dirbančių motinų norėtų dirbti mažiau, o dauguma vienišų motinų, dirbančių ne visą darbo dieną, norėtų dirbti daugiau.

Darbo ir šeimos gyvenimo derinimo konfliktų daugėja visuose namų ūkiuose, kuriuose auga vaikai. Visą darbo dieną dirbantiems vienišiams tėvams sunkiausia suderinti darbą ir asmeninį gyvenimą.

Užimtumas yra labai svarbus tėvų subjektyvios gerovės veiksnys. Vienišų nedirbančių tėvų pasitenkinimas gyvenimu yra mažiausias, jie jaučiasi mažiausiai laimingi.

Nors nuo 2007 m. pasitenkinimas gyvenimu ir laimės pojūtis labai nepasikeitė, namų ūkiuose, kuriuose niekas neturi darbo, tėvų pasitenkinimas gyvenimu ir laimės pojūtis susilpnėjo; labiausiai sumažėjo lanksčiausią šeimos politiką vykdančiose šalyse gyvenančių bedarbių vienišų tėvų pasitenkinimas gyvenimu ir laimės pojūtis.

Porose, kurios gyvena tradiciškiausią šeimos politiką vykdančiose šalyse ir kuriose uždirba tik vienas partneris, uždirbančio partnerio pasitenkinimas gyvenimu ir laimės pojūtis didesnis nei namuose liekančio partnerio, o lanksčiausios šeimos politikos šalyse būtent namuose liekančio partnerio gerovė yra didesnė. Šalyse, kuriose taikoma mišri lanksti politika, ir šalyse, kuriose taikoma mišri tradicinė politika, didesnių skirtumų nenustatyta.

Siekiant užtikrinti visų grupių šalyse gyvenančių vienišų tėvų psichologinę gerovę, svarbu, kad jie turėtų darbą. Tai taikytina net šalims, kuriose bedarbiams tėvams mokamos didelės pašalpos ir kuriose namie jie dažnai lieka savo noru. Vienišų nedirbančių tėvų psichologinė gerovė yra mažesnė lanksčiausios šeimos politikos šalyse, palyginti su kitomis šalimis.

Tradiciškiausią šeimos politiką vykdančiose šalyse tėvai patiria didesnę socialinę atskirtį nei kitur, tačiau visur didžiausią atskirtį patiria nedirbantys tėvai. Bedarbių vienišų tėvų socialinė atskirtis didžiausia šalyse, kuriose taikoma lanksčiausia šeimos politika.

Su giminaičiais gyvenantys vieniši tėvai jaučia didesnę atskirtį, nors jie gyvena ne vieni.

Net atsižvelgiant į gaunamas pajamas konstatuojama, kad vieniši tėvai mažiau patenkinti savo gyvenimu nei kiti, todėl nors pajamos ir užimtumas yra svarbūs jų subjektyviai gerovei, reikšmingi ir kiti (socialiniai) veiksniai. Svarbiausia, kad vieniši tėvai, gyvenantys su savo platesnės šeimos nariais, vis tiek mažiau patenkinti gyvenimu, todėl, nors šeima suteikia tam tikras finansines garantijas, to nepakanka, kad subjektyvi gerovė būtų didesnė.

Atsižvelgiant į pajamas nebefiksuojama, kad senelių, kurie gyvena su savo vaikų šeimomis, pasitenkinimo gyvenimu lygis būtų mažesnis; tai leidžia manyti, kad gyventi su artimaisiais vyresnio amžiaus žmonėms yra lengviau, jei taip gyvenama savo noru, o ne dėl nepritekliaus.

Politikos orientyrai

Būtina imtis tikslinių veiksmų, padedančių vienišiams tėvams rasti darbą, nes net lanksčiausią šeimos politiką vykdančiose šalyse, kuriose mokamos tinkamos pašalpos, bedarbių šeimos susiduria su dideliu nepriteklumi.

Vienas politikos prioritetų turėtų būti kuo greitesnis atleisti žmonių įdarbinimo užtikrinimas, kad nepalankios gyvenimo sąlygos tokiems žmonėms netaptų įprastos.

Turėtų būti plačiau taikoma lanksčių darbo valandų sistema – per 50 % nedirbančių motinų norėtų dirbti ne visą darbo dieną, o dauguma visą darbo dieną dirbančiųjų norėtų dirbti mažiau.

Užimtumas turėtų pagerinti abiejų tėvų finansinę būklę, tai reiškia, kad būtina šeimoms padėti padengti vaikų priežiūros išlaidas.

Socialinės sanglaudos didinimas, socialinė integracija ir socialinis bendradarbiavimas turėtų būti svarbūs politikos darbotvarkės elementai, nes nuo šių veiksnių labai priklauso, kaip atskirus asmenis paveikia nauji socialiniai pavojai ir kaip atskiri asmenys, bendruomenės ir šalys pasiekia ekonominį klestėjimą.

Būtina imtis priemonių, padedančių šeimoms derinti darbą ir vaikų priežiūros įsipareigojimus, ir sukurti integruotą mažų vaikų turinčių tėvų atostogų, vaikų priežiūros ir pagalbos darbo vietoje sistemą.

Tėvystės ir motinystės atostogų sistemos turėtų skatinti vyrus eiti tėvystės atostogų ir palengvinti dalijimąsi buitinais įsipareigojimais.

Papildoma informacija

Ataskaita „Quality of life in Europe: Families in the economic crisis“ („Gyvenimo kokybė Europoje. Šeimų gyvenimas ekonomikos krizės sąlygomis“) skelbiama adresu <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn1306013s/index.htm>.

Norėdami gauti daugiau informacijos, susisiekite su tyrimų pareigūne Eszter Sándor e. paštu esa@eurofound.europa.eu.